

Provided by the author(s) and University of Galway in accordance with publisher policies. Please cite the published version when available.

Title	'Ionadaiocht i bparlaimint na hEireann ag deireadh na mean-aoise' [Representation in the Irish Parliament in the late middle ages]
Author(s)	Ellis, Steven G.
Publication Date	1991
Publication Information	Ellis, S. (1991) 'Ionadaiocht i bparlaimint na hEireann ag deireadh na mean-aoise' [Representation in the Irish Parliament in the late middle ages]. 'Proceedings of the Royal Irish Academy', xcii, sect. C, 297-302.
Publisher	RIA
Item record	http://hdl.handle.net/10379/1038

Downloaded 2024-03-13T10:45:57Z

Some rights reserved. For more information, please see the item record link above.

IONADAÍOCHT I bPARLAIMINT NA hÉIREANN AG DEIREADH
NA MEÁN-AOISE

Le S. G. ELLIS

Roinn na Staire, Coláiste na hOllscoile Gaillimh

(Communicated by J. F. Lydon, M.R.I.A.)

[Received 19 July 1991. Read 18 November 1991. Published 20 December 1991.]

ACHOIMRE

Is beag fianaise atá ar marthain fá lón na mball a d'fhreastal ar pharlaimint na hÉireann ag deireadh na meán-aoise. Meastar i gcoitinne, áfach, nár fhreastal móran ar pharlaimintí mar go raibh smacht riarrachán Bhaile Atha Cliath ar limistéirí iargúlta an tiarnais chomh lag sin. Baineann an doiciméad atá failte anseo le dhá sheisiún na parlaiminte a tionóladh os comhair an leas-leifteanaint, Gearóid Mór Mac Gearailt, iarla Chill Dara, i 1499: sé an rud atá ann ná liosta de na fineálacha a gearradh ar bhaill na parlaiminte, idir na trí theach, as a ndiláithreach gan cead, agus ar dhaoine eile nár fhritheascairí toghairme. Taispeánann anailís ar an liosta go ndeachaigh ionadaíocht na parlaiminte seo, ar a laghad, taobh amuigh i bhfad den Pháil Shasanach agus dornán beag de bhalte móra iargúlta, sa doigh go raibh an chuid is mó d'e thiarnas na meán-aoise deireannai tugtha san áireamh ann.

ABSTRACT

Firm evidence about the level of attendance in the late medieval Irish parliament is particularly scarce. Yet it is generally assumed that parliaments were sparsely attended because the control of the Dublin administration over outlying parts of the lordship was so weak. The document published here relates to the two sessions of parliament held before the deputy-lieutenant, Gerald Fitzgerald, 8th earl of Kildare, in 1499, and comprises a list of fines imposed on members of the three houses of parliament for absence without licence and on others who failed to return writs of summons. Analysis of the list shows that in this particular parliament at least representation extended well beyond the English Pale and a few outlying towns to include most of the late medieval lordship.

Is beag fianaise atá ar marthain fá ionadaíocht chomhphobail na hAngla-Éireann ina bparlaimint go díreach roimh atoiseacht na dTiúdarach ar an rial díreach i 1534. Ar ndóigh, roimh Dhlí Phoynings a rith, is féidir na rollaí parlaiminte a úsáid le léargas ginearálta ar ionadaíocht a chur le chéile ó achtanna a mhol na comhphobail éagsúla;¹ ach de réir mar is eol dom, sé an t-aon phíosa fianaise daingne atá againn fán ghné seo de pharlaimint na hÉireann sa tréimhse ná cóip a rinne Sir James Ware sa 17ú haois de rolla a bhain le parlaimint a tionóladh os comhair iarla Chill Dara i 1499. Ar an rolla sin, breacadh síos ainmneacha na dtiarnaí, phrócadóirí na cléire agus ionadaithe na coitiantachta a bhí as láthair, gan chead an leas-leifteanaint, ón dá sheisiún, agus na fineálacha a

¹ Cf. H. G. Richardson, 'The Irish parliament rolls of the fifteenth century', *Engl. Hist. Rev.* 58 (1943), 455–7.

The subvention granted by University College, Galway, towards the cost of publication of papers by members of its staff is gratefully acknowledged by the Royal Irish Academy.

gearradh orthu dá thairbhe sin. Ba chóir a rá, ar ndóigh, nach raibh an doiciméad seo thíos gan fhios do staraithe agus gur baineadh úsáid as corrúair,² ach mar sin féin ní chreidim gur baineadh iomlán a bhrí as an doiciméad, agus mar gheall air seo agus ar ghanntanas a leithéide d'fhiannaise, is fiú é a chur i gcló.

Ní miste machnamh a dhéanamh i dtosach báire ar chineál na bunlámh-scríbhinné asa ndearna Ware a chóip. Ní mór an cuidiú atá le fáil ó Ware féin, nó níor scríobh sé ach gearrtheideal don doiciméad ina chuid nótaí; ach i ndiaidh teideal Ware a thabhairt, molann Richardson agus Sayles nach foláir nó gur as rolla memoranda a baineadh é, gan fíanaise a lua leis an ráiteas seo.³ Más ea, is fior go mbreacataí na fineálacha ar rollaí memoranda, mar gurbh é an ciste a bhí freagrach as a dtóigáil, agus ar na rollaí piopa ar an ábhar céanna,⁴ ach de réir na fíanaise atá ar marthain go dtí lár na 15ú haoise ar a laghad, is cosúil go raibh sé de nós ag an rialtas na fineálacha a bhreacadh ar na rollaí seansaireachta ar an chéad dul sios agus a n-eistréatadh isteach san chiste ina dhiadh sin.⁵ I dteannta leis an rolla paitinne don bhliain 1498–9 (14 Anraí VII), a bhfuil caileandar air foilsithe, is léir ó Thuarascáil Choimisinéirí na dTaifead go raibh rolla sainsaireachta de bhreis ann i dtús na 19ú haoise, agus baint aige leis na blianta 10–14 Anraí VII:⁶ agus ag cur iontráil na tuarascála i gcomórtas le nótaí eile as na rollaí seansaireachta a rinne William Shaw Mason agus Ware i lámhscríbhinní eile, is cosúil gur ón fhoinse chéanna dóibh agus go raibh ann ó bhunús rolla seansaireachta do na blianta 10–15 Anraí VII, agus 55 stíall mheamraim ann, cé nach raibh ach 3 cheann acu fágtha c. 1820 de réir Choimisinéirí na dTaifead.⁷ Is dócha, mar sin de, gur breacadh na fineálacha ar rolla druidte,⁸ cé nach gá a chreidbheáil gur rolla druidte iomlán é—ní dócha ó thaobh na n-iontrálacha eile air, ach tá samplaí eile de stíallacha éagsúla á gceangail i rolla amháin níos déanaí.⁹

Maidir leis an chleachtadh fineálacha a chur ar bhaill a bhí as láthair ó pharlaimint, tá sé tugtha fá deara ag Richardson agus Sayles go bhfuil bearna inár gcuid eolas air idir 1450 agus 1499, agus ciall léi de réir cosúlachta.¹⁰ Is dócha gur thit an cleachtadh i ndímbriú idir an dá linn, arae cuireadh clásal i gcoimisiún Eadbhaird Poynings mar leas-leifteantan i 1494 ag tabhairt cumhachta dó fineálacha dá leithéid seo a ghearradh, rud is annamh.¹¹ Ní fios dúinn ar bhain sé úsáid as an chumhacht sin i bpharlaimint Dhroichead Átha i 1494–5, ach tugadh na

² M. sh., H. G. Richardson and G. O. Sayles, *The Irish parliament in the Middle Ages* (2a eag., Philadelphia, 1964), lch. 143, n. 44.

³ *Ibid.*

⁴ Rollaí piopa, 14 Anraí VI, 15 Anraí VI (W. Betham, *The origin and history of the constitution of England and early parliaments of Ireland* (Dublin, 1834), lgh. 351–2, 359; Leabharlann Náisiúnta na hÉireann, LS 761, lgh. 295–307 *passim*).

⁵ Féach na tagairtí i Richardson and Sayles, *op. cit.*, lgh. 140–3.

⁶ *Rec. comm. Ire. rep.*, 1816–20, lch. 389.

⁷ T. C. D., LSÍ 1739, lch. 2, 1740, lch. 14; B. L., LS Add. 4787, ff 52v–3. Cf. *Stat. Ire., Hen. VII & VIII*, lch. 100.

⁸ I 1537, mholtáin máistir na rollaí go mbreacfaí ‘wrytes whiche be fynable, recognisaunces, amercia-mentes’ ar an rolla druidte: *S. P. Hen. VIII*, ii, 500. Is dócha gur éirigh an moladh seo as seanraidiúin seansaireacht na hÉireann, ní ón dtearnadh i rith na meán-aoise ach an dá rolla sa chúirt sin, ní hionann is macasamhail i Sasana.

⁹ M. sh., *Rec. comm. Ire. rep.*, 1816–20, lch. 112 (rollaí uimh. 453, 465).

¹⁰ Richardson and Sayles, *op. cit.*, lch. 143.

¹¹ *Cal. pat. rolls, 1494–1509*, lch. 12. Rud a chuireann leis an tuairim seo, tá sé le tabhairt fá deara nach bhfuil sampla ar eolas d'fhíneáil á cur ar thiarna teamparálta nó ar phrótádóir na cléire a bhí as láthair ó pharlaimint roimh 1499: Richardson and Sayles, *op. cit.*, 143–4, agus n. 50.

cumhachtaí céanna d'iarla Chill Dara i ndiaidh a athbhunaithe mar ghobharnóir i 1496.¹² B'fhéidir gurbh é an tábhar go dtáinig an cleachtadh i réim athuair na hathruithe i bhfeidhm na parlaiminte i rialú na tíre faoi Phoynings. Anuas go dtí 1494 bhí baint mhór ag an pharlaimint le réiteach gearáin phríobhaideacha ghéillsinigh an rí, de thairbhe laige chúirteanna an dlí choitinn sa tiaras: de thoradh Dhlí Phoynings b'annamh an pharlaimint ina suí agus ní raibh na buntáistí céanna ag comhphobail áitiúla i bhfreastal uirthi. Le hiallach a chur ar chomhphobail iargúlta ionadaithe a chur go parlaimint ina dhiaidh sin b'fhéidir gur baineadh atrial as fineálacha díláithreachta.

Ó thaobh freastail ar an pharlaimint, taispeánann na fineálacha gur seoladh, eascraigí chuig sirriamaí chondaeithe Chorcaí, Chill Chainnigh, Luimní, na Mí, Phort Láirge, agus Loch Garman agus, de réir cleachtaidh níos lúithe san aois, chuig condaethe Cheatharlach, Átha Cliath agus Lú, is dócha, chomh maith, ach nár seoladh chuig síri Chiarráí, Chonnacht nó Uladh: aon chondae déag an t-iomlán.¹³ Ach ós rud é gur gearradh £10 d'fhíneáil¹⁴ ar shirriam chros chondae Loch Garman agus ar sheanascal na saoirse le chéile agus nár gearradh ach £5 d'fineálacha ar shirriamaí Chorcaí agus Luimní ar leith nár fhritheascairí ach oiread, taispeánann sé seo, is cosúil, go raibh ar chomhphobail na croise agus na saoirse beirt ridirí a thoghadh do gach comhphobal agus mar sin de, ar chros agus saoirse Thiobraid Árann mar an gcéanna. Maidir leis na bailte agus na cathracha, is cinnte go bhfuair Droichead Átha, Cill Chainnigh, Port Láirge, Loch Garman agus Eochaill eascraigí agus, is dócha, Corcaigh, Baile Átha Cliath, Cionn tSáile, Luimneach agus Ros Mhic Thriúin chomh maith.¹⁵ Dá bhí sin, 46 an maximum teoiricíúil i dteach na coitiantachta, mura raibh imeachtaí domhíniithe i bhforbairt na parlaiminte. Is fior áfach, gur cuireadh fineálacha ar shirriam na croise agus seanascal shaoirse Loch Garman, sirriamaí chondaeithe Chorcaí agus Luimní, méara agus báilli Eochaill agus uachtaráin agus propaist Loch Garman as neamhfilleadh eascraigí,¹⁶ agus ina theannta sin níor tháinig beirt ridirí Phort Láirge. Mar sin, sa chéad sheisiún parlaiminte i mBaile Átha Cliath, b'fhéidir go raibh 32 acu sa choitiantacht. Don dara seisiún, ag Díseart Diarmada, bhí buirgéisigh Phort Láirge as láthair agus duine de ridirí Dhroichead Átha agus ridirí na Mí, agus buirgéiseach amháin de chuid bhaile Chill Chainnigh: mar sin, ag cur i gcás go raibh na hionadaithe a bhí as láthair ón chéad sheisiún as láthair arís, is cosúil gur thit an freastal ar an dara seisiún go dtí 27.

I gcás theach na bprócadóirí, ní féidir an freastal a chinntiú i gceart cionnas gur thogh deoisi áirithe beirt phrócadóirí mar ionadaithe an déanaigh agus na

¹² *Cal. pat. rolls, 1494–1509*, lch. 62.

¹³ Cuirim i gcás gur seoladh eascraigí chuig na daoine uilig ar gearradh fineálacha orthu, rud nach féidir a chruthú agus nár bhí fhor gan eisceacht i ndeireadh na 14ú haoise ar a laghad. Cf. Richardson and Sayles, *op. cit.*, lch. 141, n. 30.

¹⁴ I rith an ailt seo, is airgead na hÉireann atá i gceist: b'fhiú aon mharc Sasanach an punt Éireannach ag an am seo.

¹⁵ Níor thug cathróirí Chorcaí agus buirgéisigh Chionn tSáile mionn dílseachta os comhair an ghobharnóra go dtí an 15 Deireadh Fómhair 1498, agus um Cháisc na bliana 1499 rinne sirriam chondae Chorcaí, mar aon le méar agus báilli na cathrach, profai sa chiste: mar sin de, is cosúla go bhfuair an dá chomhphobal eascraigí, agus gur chuir siad ionadaithe, ná nach bhfuair ceachtar acu iad: rolla druidte, 10–15 Anraí VII alt. 21–3 (B. L., LS Add. 4787, f. 52v; T. C. D., LS 1740, f. 14); rolla memoranda, 14 Anraí VII s. 14 (Ofig Taifead Poiblí na hÉireann, RC 8/43, lgh. 123–4).

¹⁶ Gearradh fineáil ar shirriam chondae Chill Chainnigh chomh maith, ach de réir cosúlachta b'as a neamhtheachtaidh nár phrócadóir á chur agus as a neamhfilleadh eascraigí: ós rud é go leanann sé dhá ab sa doiciméad agus gur gearradh fineáil air ar an ráta chéanna, is dócha gur bhain a fhineáil lena thoghaírm mar ionadai d'iarla neamhchónaitheach Urmhumhan.

caibidle agus beirt eile ar son na gnáthchléire, ach nár thogh deoisí eile ach duine amháin an coiste, agus nár thogh Ard Mhacha ach prócadóir amháin. Is cosúil go bhfuil an fhianaise ró-ghann níos luaithe le socrú ar an phatrún mar a bhí: is é a bhfuil le rá, dá bhri sin, go raibh as láthair ón dara seisiún prócadóirí Ard Mhacha agus phrioir Lú, dhá phrócadóir Fhearna agus ceithre phrócadóir Osraí agus go bhfágann sé sin, is cosúil, go raibh prócadóirí á gcur ag na deoisí uilig a fuair eascairí agus go raibh siadsan i láthair ag an dá sheisiún. De bhua comhcheangail na ndeoisí, laghadaíodh na 13 dheoise a chuir prócadóirí chuig an pharlaimint i 1421 go dtí 11 cheann a raibh ionadaithe acu, b'fhéidir, i 1499: Caiseal, Corcaigh, agus Cluain, Luimneach, Baile Átha Cliath, Cill Dara, Leithghleann, an Mhí, agus Port Lairge agus an Lios Mór le cois na gceann a luaitear thusa.¹⁷

Roimh 1499 laghdaíodh lón na dtiarnaí teamparálta go dtí 14 thiarna, ar a raibh barúin Shláine, Dhealbha, Chillín, agus Dhún Samhnaí as láthair ón dara seisiún, agus ionadaí iarla Urmhumhan, is cosúil, ón chéad sheisiún. Bhí sé de chumhacht ag iarla Deasmhumhan prócadóir a cheapadh ina áit.¹⁸ Maidir leis na tiarnaí spioradálta, gearradh fíneálacha ar abaí Dhún Bróith agus Tintern ag an chéad sheisiún as neamhfhilleadh eascairí agus as a neamhtheacht i láthair nó prócadóirí a chur, agus bhí easpag Fhearna as láthair ón dara sheisiún. Roimhe sin, is dócha gur laghdaíodh lón na dtiarnaí spioradálta go dtí 11 easpaig agus abaí N. Thomáis agus Mhuire, Baile Átha Cliath, an Mhainistir Mhór, agus Bhealach Conglais, agus ag amannaí ab Dhún Bróith, agus prióirí Chonall agus Chill Mhaighneann. B'eisceacht toghairm ab Tintern de réir dealraimh: saoradh é i 1378 ó fhreastal ar pharlaimintí agus ardchomhairlí ina dhiaidh sin,¹⁹ leid go raibh an réimse toghairme go réasúnta forleathan, b'fhéidir. Mar sin de, ní féidir go ndeachaigh lón na dtiarnaí a d'fhreastal ar an chéad sheisiún thar 29 (gan iarla Chill Dara, an leas-leifteantan, agus baill na chomhairle nár thiarnaí a chur san áireamh) nó thar 24 ag an dara seisiún.²⁰

Is léir ó na fíneálacha go raibh parlaimint 1499 measartha ionadaíoch don tiarnas ar fad, nó na limistéir a raibh coilíneacht throm Normanach iontu ar a laghad: ach ceist níos conspóidí, b'fhéidir, cé chomh samplach agus a bhí fianaise na parlaiminte seo. De réir cosúlachta, ní raibh achtú ar bith faoi bhráid na parlaiminte a mholfadh gurbh fhiú freastal uirthi níos mó ná mar ba ghnáth²¹ —ní hionann is parlaimintí eile rud beag ní ba luaithe. Cé nach bhfuil fianaise dhíreach ar marthain fá dtaobh daofa, i dteannta le gnáthionadaithe na Páile, is féidir a chur i gcás go measartha sábháilte as achtú na bparlaimintí i 1484 agus 1493 go raibh ar a laghad buirgéisigh ó Phort Lairge agus Ros Mhic Thriúin i láthair i 1484, agus b'fhéidir ó Luimnígh ní fiú amháin Gaillimh, agus ionadaithe dheoisí Fhearna agus Luimní b'fhéidir chomh maith,²² i dteannta le gnáthionadaithe na Páile; agus i 1493 is cosúil go raibh ridirí ann ó chondaeithe Chill Chainnigh, Thiobraid Árann agus Phort Lairge, buirgéisigh ó Chill Chainnigh, Ros Mhic Thriúin, Port Lairge agus b'fhéidir Corcaigh, agus prócadóirí na cléire ó

¹⁷ Richardson and Sayles, *op. cit.*, lgh. 183–4.

¹⁸ *Ibid.*, lch. 178.

¹⁹ *Ibid.*, lgh. 126–7.

²⁰ Ina theannta sin, bhí foluntas in easpagóideacht Chorcaí agus Cluaine de bharr éiri as roimh Mheithreamh 1499; F. M. Powicke and E. B. Fryde (eag.), *Handbook of British chronology* (3ú eag., Londain, 1985), lch. 345.

²¹ *Stat. Ire.*, Hen. VII & VIII, lgh. 96–103.

²² Rolla parlaiminte, 1 Risteard III (O.T.P.E., RC 13/8).

dheoise Osraí agus b'fhéidir ó dheoise Luimní chomh maith.²³ Os a choinne seo, b'fhada ó tionóladh parlaimint i 1499 i gcomórtas le flúirse na bparlaimintí agus na n-ardchomhairlí go dtí 1494. Mar sin féin, ní dócha gur neamhshmplach ar fad na trí parlaimintí seo: is píosa fianaise eile an doiciméad seo a thacaíonn leis an dearcadh nach críonna beagthábhacht a dhéanamh de ghniomhaíocht rialtas Bhaile Átha Cliath taobh amuigh den Pháil san tréimhse seo, go háirid faoi ghobharnóir ládir de leithéid Ghearóid Mór Mac Gearailt; cé nár cheart barraíocht bhéime a chur ar dhoiciméad amháin ach oiread.²⁴

British Library LS 4797, ff 109v–10 ó rolla druidte, 10–15 Anraí VII alt. 46

Inter extracta cancellariae anno 12 &c Hen. 7

Nomina prelatorum magnatorum procerum et communitatum terre Hibernie ad parliamentum domini regis tenendum apud Dublin. die veneris primo die mensis marci anno regni regis Henrici septimi quartodecimo coram clarissimo consanguineo [suo Geraldo filio Thome comite Kildarensis deputato]²⁵ domini regis terre sue Hibernie ac preclarissimi secundi geniti filii domini regis Henrici ducis Eboraci locum suum tenenti terre sue Hibernie tentum editum solutum et in eodem parlimamento solemniter vocatorum et non comparencium nec brevia sua retornancium audicatorum.

Abbas domus beate Marie de Donbrothy quia non per se nec per procuratorem suum nec breve dicti domini regis sibi inde directum retornavit— vj libri xijs. iiijd.
 Abbas domus beate Marie de Tynterne pro eodem— vj libri xijs. iiijd.
 Petrus Botiller miles vicecomes comitatus Kilkenny pro eodem— vj libri xijs. iiijd.
 Jacobus Hore et Johannes Moron milites electi pro communitate comitatus Waterford.— xls.

Vicecomes Cork quia non retornavit breve dicti parliamenti sibi inde liberatum— Cs.

Vicecomes Limeric pro eodem— Cs.

Senescallus libertatis Weisford et vicecomes crocei ibidem pro eodem— x libri

Major et ballivi ville de Youghall pro eodem— x libri

Superior et praepositi ville de Weisford pro eodem— x libri

Nomina prelatorum et procerum ac communitatum terre predicte americiatorum pro eo quod non comparuerunt in eodem parlimento coram praefato deputato apud Tristiledermot die lune xxvij^o die Augusti tunc proximo sequente

Frater Johannes Cashell prior domus Sancti Johannis Baptiste de Athyrde procurator pro clero Armachensis diocesis qui non comparuit ibidem— xls.

Lawrencinus episcopus Fernensis quia non comparuit ibidem— Cs.

Magister Richardus Browne thesaurarius Fernensis procurator pro decano et capitulo Fernensis pro eodem— ls.

Magister Johannes Browne rector de Rosclare procurator pro clero Fernensis diocesis pro eodem— ls.

Thomas Latiff prior de Kenlis in Ossori, Magister Willelmus Fyan, Johannes

²³ Rolla parlaiminte, 9 Anraí VII (O.T.P.E., RC 13/9). Diomaite de chathair Phort Láirge nil tuairisc ar bith sa rolla go raibh ionadaithe na gcondæthe iargúla i láthair i bparlaimint 1485: rolla parlaiminte, 2–3 Risteard III (O.T.P.E., Athscribhinn).

²⁴ Richardson, 'Irish parliament rolls', lgh. 457–9.

²⁵ Nótá le Ware: 'a defect in the roll'.

Moghan et Edwardus Stak vicarius de Dunmore clerici procuratores tam pro decano et capitulo Ossoriensi quam pro clero Ossoriensi pro eodem— Cs.
Frater Symon White canonicus procurator pro Willelmo priore de Loueth—

vjs. viijd.

Christopherus Fleming miles baro de Slane pro eodem—	xls.
Richardus Nugent miles baro de Delvin pro eodem—	xls.
Edwardus Plunket dominus de Killene pro eodem—	xls.
Johannes Plunket miles dominus de Donsany pro eodem—	xls.
Willelmus White recordator civitatis Waterford. et Thomas White de eadem mercatores cives pro communitate civitatis Waterford. pro eodem—	xls.
Henricus White alter miles pro communitate ville et comitatus de Drogheda pro eodem—	xxs.
Edwardus Golding alter miles pro communitate comitatus Middensis pro eodem—	ls.
Walterus Courcy alter burgensis pro communitate ville de Kilken. pro eodem—	xxs.

Summa—cvijj libri xvjs. viijd.²⁶

²⁶ Curtha i gcló le cead na Trustees of the British Library Board.